

УДК 339.972:339.971

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇН

Л.Н. Лаухіна доц., к.т.н., Д.О. Сюрмакова, В.Д.Лаухін студ.

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Вступ

З подальшим розвитком економіки України все більшого значення набуває економіка, як багатовимірна категорія, в основі якої покладено нові знання, що мають інформаційну основу і втілюються в інноваціях. Відповідно до цього, як зазначають вчені В. Гесць і В. Семиноженко, інноваційно-інноваційний шлях розвитку за своїм змістом має бути модернізаційним проектом як економіки, так і суспільства в цілому. Вони також стверджують, що тільки такого роду модернізаційний проект може забезпечити для України вихід на новий рівень конкурентоспроможності, оскільки у результаті в економіці створюватимуться умови для динамічного зростання, а суспільство буде таким, що функціонує за цивілізаційними нормами і правилами, що дозволятиме в кінцевому рахунку досягти випереджаючого розвитку як в цілому, так і окремо в тій чи іншій сферах.

Вчені підкреслюють, що найсприятливішою для модернізації економіки на основі інноваційного шляху розвитку на сьогодні вважається концепція "множини модернів" (Multiple Modernities), яка затверджує різноманіття національних проектів модернізації та можливість застосування різних траєкторій переходу до сучасного суспільства. Серед найбільш відомих — проекти модернізації Японії, Кореї, Китаю та інших країн Південно-Східної Азії, кожний з яких мав як власні модернізаційні складові, так і такі, що відповідали загальноприйнятим, тобто були властивими власне сучасному суспільству, сформованому в результаті переходу від традиціоналізму.

Виділяючи думку вчених щодо проблем пошуку шляхів переходу економіки України на інноваційну модель розвитку з урахуванням особливостей, які пов'язані з модернізаційним проектом розвитку, слід зазначити складність проблеми, різноманіття підходів або національних проектів модернізації.

Сутність економічної модернізації

Економічна модернізація передбачає інтенсифікацію процесу економічного відтворення, котра досягається завдяки зростанню спеціалізації та диференціації праці, енергетичного устаткування виробництва, перетворення науки на виробничу (економічну) силу та розвитку раціонального управління виробництвом. Її складовими є:

- заміна сили людини або тварини неживими джерелами енергії, такими як пар, електрика або атомна енергія, які використовуються у виробництві, розподілі, транспорті та комунікації;
- відділення економічної діяльності від традиціоналістського оточення;
- прогресуюча заміна знярядь праці машинами і складними технологіями;

Строительство, материаловедение, машиностроение

- зростання у кількісному і якісному відношенні вторинного (промисловість і торгівля) і третинного (обслуговування) секторів економіки при одночасному скороченні первинного (видобуток);

- зростаюча спеціалізація економічних ролей і кластерів економічної діяльності — виробництва, споживання і розподілу;

- забезпечення самопідтримки у зростанні економіки — щонайменше, забезпечення зростання, достатнього для одночасного регулярного розширення виробництва та споживання;

- зростаюча індустріалізація.

Модернізація стала чинником створення економічних форм та інститутів, які сприяють розвитку та домінуванню товарно-грошових відносин у виробництві, споживанні та примусі до праці, що призвело до розвитку буржуазного укладу та капіталізму. Це спричинило розвиток та поширення ринкових відносин, формування та розвиток національних і транснаціональних ринків. Використання досягнень науки у бізнесі сприяло науково-технічній революції та перетворенню науки на одну з важливих виробничих сил. Економічна модернізація також передбачає постійне вдосконалення методів управління економікою та виробничих технологій, що сприяло появі раціональної бюрократії, менеджменту та економічної науки.

2) Економічна модернізація в Україні

У різних країнах проблема реалізації нововведень вирішується по-різному, хоч і можна простежити певні моменти, спільні для більшості сучасних лідерів науково-технічного процесу. Завдання України — у найкоротший час вивчити досвід вирішення цих проблем, визначити шляхи реалізації державної інноваційної політики з урахуванням певних умов. Майбутнє національної економіки залежить від накопичення нового потенціалу розвитку, а не від марнотратства накопиченого. Цьому може сприяти побудова і реалізація інноваційної моделі розвитку (перетворень).

Розробляючи стратегію модернізації економіки на інноваційній основі в сучасних умовах, важливо враховувати інноваційні контури світової економіки. В Україні зроблено лише перші кроки щодо інноваційного прогнозування розвитку економіки.

В рамках державної інноваційної політики розробляється та реалізується стратегія і тактика інноваційного розвитку країни, побудови інноваційної моделі розвитку національної економіки шляхом збагачення комплексної системи заходів державного регулювання щодо стимулювання, планування, управління, підтримання та контролю за інноваційними процесами, що мають місце в науково-технічній, виробничій та інших сферах соціально-економічного життя країни.

Сьогодні в економіці України спостерігається процес остаточного розпаду національної інноваційної системи (НІС) планової економіки при відсутності чіткої яви про механізми формування та функціонування НІС, заснованої на ринковій економіці. Вирішити цю проблему можливо на основі використання комплексного системного підходу. Держава в особі її органів влади як суб'єкт, що здійснює державне регулювання й управління, повинна не тільки забезпечити цілісність НІС при її формуванні і функціонуванні, але й здійсню-

ти реформування старих, а у ряді випадків створення нових, інститутів, які повинні забезпечити інноваційну доцільність. Зростання ролі права в інноваційному розвитку України є особливо актуальним в умовах обмеженості ресурсів і вибору варіанта найефективнішого їх використання.

Становлення інноваційної моделі розвитку економіки України — це завдання не лише економічної політики. Йдеться про фактичне поєднання політичних, гуманітарних, соціально-психологічних та інституційних передумов які у комплексі здатні надати нових відлучних поштовхів трансформаційним процесам на інноваційних засадах. Насамперед для наближення інноваційного розвитку економіки України до світового рівня необхідно проводити роботу з розробки теоретичних і практичних проблем в цьому напрямку. Головним стратегічним орієнтиром інноваційного розвитку має стати стратегія технологічного прориву.

Інституційна структура фінансового ринку відіграє важливу роль в економічних перетвореннях, що відбуваються в сучасних умовах. Як регулятор грошового обігу, центр акумуляції та перерозподілу фінансових ресурсів, вона забезпечує функціонування ефективного механізму стимулювання розвитку інвестиційної, виробничої сфери економіки, системи суспільно-економічних відносин, а також можливість прискореної модернізації національної економіки. У той час, як однією з головних проблем, що стоять перед нашою державою, є формування нового, ринкового механізму мобілізації коштів для фінансування інвестицій у реальний сектор економіки, саме інституційна структура фінансового ринку стає єдиним потужним джерелом інвестиційних ресурсів, забезпечуючи ефективне акумулювання коштів та економічно доцільне задоволення інвестиційного попиту економічних агентів на ресурси як короткострокового, так і довгострокового характеру.

Недостатній рівень розвитку інститутів фінансового ринку України, а також низька ефективність їх функціонування поряд із іншими негативними факторами стримує темпи економічного зростання країни. Таким чином, в сучасних умовах господарювання дана проблема набуває особливого значення. Низький фінансовий потенціал та обмежені можливості вітчизняної інституційної структури фінансового ринку з одного боку, і необхідність розширення інвестицій в економіку з іншого боку, загострюють її, перетворюючи в одне з найактуальніших теоретичних і практичних питань національної економіки. Саме тому ринкова трансформація обумовлює потребу у здійсненні адекватних заходів, що спрямовані на вдосконалення й розбудову інститутів фінансового ринку на основі принципу плюралізму форм фінансового посередництва і є логічним продовженням політики структурних перетворень та загальної модернізації економіки України.

3) Стан фінансової системи України сьогодні: проблеми та вирішення

1. Фінансовий ринок займає важливе місце у структурі ринкової економіки, забезпечуючи перерозподіл фінансових ресурсів, що відбувається у формі кругообігу специфічної форми фіктивного капіталу, який уречевлюється у фінансових активах.

2. Фінансові інститути на сьогодні забезпечують ефективне і стабільне функціонування фінансового ринку, встановлення взаємозв'язків між його розрізненни-

ми базовими суб'єктами, фактично утворюючи його ядро.

3. На основі критерію співвідношення масштабів діяльності депозитних і не-депозитних фінансових інститутів, а також в залежності від домінуючих на ринку організованих форм фінансового посередництва було визначено п'ять типів інституційної структури фінансового ринку: банківсько-орієнтована; ринково-орієнтована; розширена; транзитивна (гібридна); звужена (нерозвинена).

4. Дослідження генезису і еволюції теоретичних поглядів представників світової та вітчизняної економічної думки на роль фінансових інститутів у суспільно-економічному відтворенні та їх місце в економічній системі виявило поступовий перехід від розгляду їх як інструмента збільшення грошової маси й прискорення товарообігу до теоретичного аналізу фінансових інститутів у якості одного з визначальних факторів економічного зростання і забезпечення ефективного функціонування фінансового ринку.

5. Загальну роль інституційної структури фінансового ринку, яку вона відіграє в рамках економічної системи, можна сформулювати наступним чином: інституційна структура прискорює економічне зростання шляхом інтенсифікації та оптимізації процесів нагромадження і перерозподілу фінансових ресурсів в рамках народного господарства, а також зумовлює зростання добробуту населення за рахунок розширення можливостей індивідуальних власників капіталу в сфері інвестування заощаджених коштів в широкий асортимент фінансових активів. У широкому розумінні інституційна структура являє собою сукупність фінансових інститутів, що об'єднані стійкими взаємозв'язками і активно приймають участь у економічних відносинах з приводу купівлі та продажу фінансових активів.

6. Враховуючи загальне спрямування і специфічні риси еволюції світової фінансової архітектури, що відзначаються горизонтальною та вертикальною інтеграцією фінансових інститутів, формування інституційної структури фінансового ринку в умовах транзитивної економіки України набуває чіткого інверсійного характеру, оскільки має на меті створення вільного ринку, що відзначається плюралізмом організованих і, водночас, взаємно відокремлених, незалежних одна від одної форм фінансового посередництва.

7. До основних економічних суперечностей, що зумовлені специфікою вітчизняної економіки і стримують розвиток інститутів фінансового ринку, слід віднести: суперечність між недостатнім обсягом заощаджень економічних суб'єктів і потребою у розширеному фінансуванні суспільного виробництва; суперечність між повільним розвитком реального сектору економіки і потребою у зростанні попиту на капітальні блага; суперечність між низьким рівнем захисту прав власників фінансових активів і потребою у розвитку ринку цінних паперів. Лише системний підхід з боку держави до їх вирішення дозволить прискорити модернізацію національної економіки.

8. Банківська система є одним з найважливіших сегментів вітчизняної інституційної структури фінансового ринку, який, водночас, характеризується рядом недоліків, а саме: неефективною структурою та низьким рівнем капіталізації, низьким рівнем економічної безпеки, недостатньою ефективністю інструментів монетарного регулювання. На основі їх аналізу було визначено наступні напрямки вдосконалення банківської системи України: активне стимулювання інвестиційної спеціалізації банків; розвиток інфраструктури та системи іпотечного кредитуван-

ня; запровадження ефективної моделі публічної звітності фінансових інститутів; встановлення підвищених вимог щодо розміру статутного капіталу банків; вдосконалення системи валютного контролю з метою зниження масштабів нелегального вивозу капіталу; підвищення ефективності кредитної політики комерційних банків та зниження ціни позикових ресурсів.

9. Розвитку кредитних спілок, як важливої складової вітчизняної системи фінансових інститутів, має сприяти формування трирівневої структури кредитної кооперації, створення в її рамках системи інститутів гарантування; розширення програм пільгового оподаткування діяльності кредитних спілок, надання їм дозволу здійснювати іпотечне кредитування, приймати на депозитні рахунки копії третіх осіб, надавати членство суб'єктам малого бізнесу, інвестувати та залучати ресурси, використовуючи повний спектр фінансових інструментів.

10. Активізації фінансових чинників модернізації національної економіки буде сприяти реформування механізму пенсійного забезпечення та розбудова системи недержавних пенсійних фондів. З урахуванням світового досвіду та поточного стану системи пенсійного забезпечення України, об'єктивно необхідним є створення інфраструктури й механізмів ефективного інвестування пенсійних коштів, їх захисту від втрати й знецінення, поглиблення економічних стимулів для пізнього виходу учасників системи на пенсію; удосконалення механізмів інвестування пенсійних коштів за межі України, а також нормативно-правового поля діяльності недержавних пенсійних фондів у частині регулювання інвестиційних операцій і оподаткування їх учасників; збільшення в структурі портфелю пенсійних фондів частки цінних паперів іноземних емітентів.

11. Серед важливих напрямків розбудови національної економіки слід виокремити розвиток страхового ринку: запровадження обов'язкового медичного страхування і підвищення конкуренції на ринку, шляхом залучення до його системи приватних страхових компаній, вдосконалення системи страхування депозитів; стимулювання розвитку перестраховальних пулів шляхом формування адекватних нормативно-правових та організаційних засад їх функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гесць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України — Харків: Константа, — 2009. — 272 с.
2. Бутнік-Сіверський О.Б. Інноватика та інтелектуальна економіка (теоретико-методологічний аспект) // Теорія і практика інтелектуальної власності. — №6. — 2010. — С. 68-81.
3. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003. — 504 с.
4. Бутнік-Сіверський О.Б. Інноватика та інтелектуальна економіка (теоретико-методологічний аспект) // Теорія і практика інтелектуальної власності. — №1. — 2008. — С. 63-77.